

1982 ANAYASASI'NDA CUMHURBAŞKANI VE KLASİK PARLAMENTER SİSTEME GÖRE YENİ ANAYASA'DA CUMHURBAŞKANI'NIN KONUMUNA İLİŞKİN ÖNERİLER

Sami ZARİÇ¹

ÖZ

Bu çalışmada yeni anayasanın parlamenter demokrasinin icaplarına uygun hüküm ve mekanizmaları kabul etmesi gerektiği düşüncesi esas alınmıştır. Bu nedenle, yürütme yetkilerinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu arasında paylaşıldığı, yürütmeye ait asıl yetkilerin Bakanlar Kurulu'na tanındığı, Cumhurbaşkanı'nın yetkilerinin ise sembolik konularla sınırlandığı klasik parlamentarizmin Türkiye için en uygun tercih olduğunu düşünülmektedir. Böylece aslında sembolik yetkilere sahip olması gereken Cumhurbaşkanı'nın da sistemi kilitleme imkânı kalmayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cumhurbaşkanı, Anayasa, Klasik Parlamenter Sistem, Seçim, Sorumsuzluk

THE PRESIDENT IN CONSTITUTION OF 1982 AND NEW PROPOSALS FOR THE POSITION OF THE PRESIDENT IN THE NEW CONSTITUTION PURSUANT TO THE CLASSICAL PARLIAMENTARY SYSTEM

ABSTRACT

In this study the idea that the new constitution has to accept the rules and mechanisms pursuant to the requirements of the parliamentary system has been taken as basis. For this reason it is thought that the classical parliamentarism in which the executive power is shared between the president and the cabinet, however the real power belongs to the cabinet and the president is limited with just symbolic subjects is best choice for Turkey. Thus it will not be possible for the president to lock the system.

Key words: The president, Constitution, Classical Parliamentary System, Election, Irresponsibility

¹ İnönü Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümü Siyaset ve Sosyal bilimler bilim dalı doktora öğrencisi, Kıdemli Uzman, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Malatya İl Koordinatörlüğü, zaricsam@hotmail.com

1. GİRİŞ

Devlet başkanlığı makamı devlet kadar eski kurumların başında gelmektedir. Tarihsel açıdan ilk dönem uygulamalarına bakıldığında devlet başkanlarının hemen hemen sınırsız yetkilerinin olduğu, siyasal sistemin işleyişinde de en önemli işlevi gördükleri gözlenmektedir. Devlet başkanlarının etkinlik düzeylerine tarihsel olarak bakıldığında; oldukça etkin, etkin, sınırlı etkin, etkin şeklinde sıralama yapılabilir. Bu makamın siyasal sistem içindeki yeri Eski Mısır da bir Tanrı, Hititlerde Yarıtanrı, Çoğu doğu toplumunda ve İslamiyetten önceki Türk toplumlarında ve Osmanlı İmparatorluğu'nda tanrının temsilcisi, mutlak monarşilerde ve diktatörlüklerde tek söz sahibi, geleneksel monarşilerde sınırlı yetkili, meşruti monarşilerde ise oldukça sınırlı yetkili kişidir. Ayrıca Devlet başkanlığı makamı uzun süre seçime ve süre sınırlamasına tabi olmamıştır (Buran,2012: 26).

Günümüzün hürriyetçi demokrasilerinde görevleri ve devlet içindeki ağırlığı gitgide artan yürütme organı, yapısı bakımından iki ana tipe ayrılabilir: Monist (tekçi) yürütme ve düalist (ikici) yürütme. Monist yürütmede yürütme yetkisinin tümü tek bir organa aittir. Bu organ ya tek bir kişi veya bir kurul olabilir. Birinci duruma örnek yürütme yetkisinin tümünün, halkça seçilmiş bir başkana ait olduğu Amerikan başkanlık sistemidir.

Yürütme organının kuruluşunda ikinci ana tip, düalist yürütmedir. Bu sistemde yürütme yetkisi, bir kişi (devlet başkanı) ile bir kurul (Bakanlar Kurulu) arasında bölüşülmüştür. Devlet başkanı, meşruti bir hükümdar veya bir cumhurbaşkanı olabilir. Düalist yürütme parlamenter rejimlerin temel özelliklerinden biridir. Bu sistemde devlet başkanı siyasal bakımdan sorumsuz, hükümet veya Bakanlar Kurulu ise yasama organına karşı kolektif ve bireysel olarak sorumludur. Parlamenter rejimi benimseyen ülkemizde de yürütme organı düalist yapıdadır. Anayasa'ya göre (md 8) “yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından Anayasa'ya ve Kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.” (Özbudun, 2000:305-306).

1921 Anayasası'nda 29 Ekim 1923 tarihinde yapılan değişiklikle ülkemizde ilk defa “Reisi Cumhur” yani Cumhurbaşkanlığı makamı ihdas edilmiştir. Kurtuluş Savaşı öncesi devlet başkanlığı, monarşinin bir sonucu olarak Padişah tarafından temsil edilmiştir. 1924 ve 1961 Anayasaları da Cumhurbaşkanlığı makamına sistem içinde yer vermiştir. 1982 Anayasası'nın Cumhurbaşkanı ile ilgili hükümleri incelendiğinde genel olarak 1948 tarihli İtalyan Anayasası'ndan esinlendiği izlenimi ortaya çıkmaktadır (Tunç vd., 2009:149).

Bu çalışmada yeni anayasanın parlamenter demokrasinin icaplarına uygun hüküm ve mekanizmaları kabul etmesi gerektiği düşüncesi esas alınmıştır. Bu nedenle, yürütme yetkilerinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu arasında paylaşıldığı, yürütmeye ait asıl yetkilerin Bakanlar Kurulu'na tanındığı, Cumhurbaşkanı'nın yetkilerinin ise sembolik konularla sınırlandığı klasik parlamentarizmin Türkiye için en uygun tercih olduğunu düşünülmektedir.

Dolayısıyla klasik parlamentarizmin doğası ile yetki ve sorumluluğun paralelliği ilkesine uygun olarak, Erdoğan ve Yazıcı (2011) gibi yetkisiz ve sorumsuz bir cumhurbaşkanlığı yapısının kabul edilmesi gerektiği görüşü benimsenmektedir. Ancak

Erdoğan ve Yazıcı (2011) gibi bu yetkisiz ve sorumsuz cumhurbaşkanının 2007 Anayasa değişikliği ile benimsendiği gibi, halk tarafından seçilmesi gerektiği de düşünülmektedir.

2. MEVCUT ANAYASA'DA CUMHURBAŞKANI

Cumhurbaşkanı, Anayasanın, “Cumhuriyetin Temel Organları” başlıklı Üçüncü Kısmı'nın “Yürütme” başlıklı ikinci Bölümünde 101- 108 maddelerde yer almıştır. 1982 Anayasası'nın yer verdiği en güçlü vesayet organı Cumhurbaşkanlığıdır. Gerçekten Anayasa'nın 104. maddesinin bu makama sunduğu yetkiler, Cumhurbaşkanının sadece yürütme organı içindeki konumunun değil aynı zamanda, devlet hayatının tümü üzerindeki rolünün ne ölçüde güçlendirildiğini göstermektedir. 1982 Anayasası'nda Cumhurbaşkanlığı parlamenterizmin doğasıyla bağdaşmayacak ölçüde güçlendirilmiş ve bu makama devletin üç temel organı üzerinde bir tür denetleme ve dengeleme rolü tanıdığını göstermektedir. Böylece 1961 Anayasası'nın yürürlüğü döneminde de facto yollarla cumhurbaşkanlığına izafe edilen vesayet fonksiyonunun, 1982 Anayasası'yla kurumsal bir içerik kazandığı söylenebilir (Yazıcı, 2009:175-177).

Açıkçası 1982 Anayasası, Cumhurbaşkanının yetkilerinin esas itibarıyla sembolik ve temsilî olduğu parlamenter sistemden önemli ölçüde sapmış ve siyasî partiler politikası üzerinde bir vesayet makamı olarak tasavvur ettiği Cumhurbaşkanlığına, parlamenter rejimle bağdaşmayacak geniş yetkiler vermiştir. Bakanlar Kurulu ile sürtüşme potansiyeli taşıyan bu yetkilerin, gerçek bir parlamenter rejimde olması gerektiği gibi, giriş kısmında da belirtildiği üzere temsilî ve sembolik yetkilerle sınırlandırılması gerekir (Bilir, 2012).

1982 Anayasası'nın orijinal biçiminde hükümet sistemi olarak, 1961 Anayasası'nda olduğu gibi, parlamenter sistem öngörülmüştü. Ancak 1961 Anayasası'ndan farklı olarak, 1982 Anayasası'nda yürütme organı, daha doğrusu yürütme organı içerisinde cumhurbaşkanı güçlendirilmiştir. Kuşkusuz bunun bir nedeni (kısa vadede) Kenan Evren'in cumhurbaşkanı koltuğuna oturacak olmasıydı. Bir başka nedeni ise, (uzun vadede) 1982 Anayasası'nı yapanların “tarafsız” cumhurbaşkanını, yürütmenin ve giderek anayasal sistemin merkezine yerleştirme düşünceleriydi (Göncü, 2012).

Cumhurbaşkanının ağırlığının artırılması yönündeki tercih Kenan Evren'in Anayasayı tanıtmada konuşmalarında açıkça dile getirilmiştir. Bu görüşe göre, “hükümetler bir parti veya birkaç partinin bir araya gelmesi neticesi teşekkül eden koalisyon partilerinin rengini ve dengesini ister istemez taşıyacaklardır... Halbuki devletin başı ve yürütmenin de başında bulunan Cumhurbaşkanının kesinlikle tarafsız, yani siyasî partilere veya onların koalisyonlarına karşı tarafsız olması, rejimin icabıdır... Yürütme güçlendirilmelidir fikri ve zarureti herkesçe kabul edildiğine ve yürütmenin doruğunda Cumhurbaşkanlığı ve Hükümet bulunduğuna göre, güçlendirilmesi kastedilen bunlardan hangisidir? ...Taraflı olan hükümete de bazı yetkiler verilmiştir. Ancak, muhalefet-iktidar arası ciddi çekişmelere ve huzursuzluklara yol açabilecek olan yetkiler, Cumhurbaşkanına tanınmıştır. Bunun dışında da muhakkak Cumhurbaşkanına verilmesi gereken yetkiler vardır ki, esasen onları başka makama vermek de doğru olmaz, mümkün de değildir.” (Özbudun, 2000:62).

Aynı şekilde Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu başkanı Prof. Dr. Orhan Aldıkaçtı, 1982 Anayasa taslağının danışma Meclisine sunuş konuşmasında 1961 Anayasası'nın en zayıf yönünün yürütme olduğunu ifade etmiştir (Tunç vd., 2009: 41-42).

Aslında klasik parlamenter sistemde cumhurbaşkanı devlet başkanı koltuğunda oturur ve esas olarak yetkileri semboliktir. Kuşkusuz klasik parlamenter sistemde Cumhurbaşkanına sembolik olmayan, önemli yetkiler de verilebilir, dünyada örnekleri vardır ancak bu durumda söz konusu yetkilerin kullanılmasından doğacak sorumluluğu da birinin üstlenmesi gerekir. Bu kişi cumhurbaşkanı olamaz, çünkü klasik parlamenter sistemde cumhurbaşkanı parlamentoya karşı siyaseten sorumlu değildir, yani parlamentoya hesap vermez. Parlamento'nun da Cumhurbaşkanına siyaseten hesap sormak için elinde anayasal bir araç yoktur.

Peki bu yetkilerin kullanılmasından doğacak sorumluluğu kim üstlenir? Parlamentoya karşı siyaseten sorumlu olan ve hesap veren Başbakan ve ilgili bakanlardır. Bu yüzden klasik parlamenter sistemde cumhurbaşkanı yetkilerini başbakanın veya ilgili bakanın imzası olmaksızın kullanamaz. Klasik parlamenter sistemin bu temel ilkesi 1961 Anayasası'nda şu şekilde ifade edilmiştir: “Cumhurbaşkanı, göreviyle ilgili işlemlerinden sorumlu değildir. Cumhurbaşkanının bütün kararları, Başbakan ve ilgili Bakanlarca imzalanır. Bu kararlardan Başbakan ile ilgili Bakan sorumludur.”

Ancak 1982 Anayasası bu klasik şemadan sapmış, bir yandan cumhurbaşkanının yetkilerini arttırırken, diğer yandan bunların önemli bir kısmını başbakanın ve ilgili bakanların imzası olmaksızın tek başına kullanmasına imkân vermiştir. Böylesine güçlendirilmiş bir cumhurbaşkanının, yetkilerinin tümünü kullanmasa dahi, yürütme gücüne ortak olması ve nihayetinde başbakan ile karşı karşıya gelmesi kaçınılmazdır (Gönenç, 2012).

Nitekim merhum Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanı, Süleyman Demirel'in ise Başbakan olduğu yıllarda Türkiye, siyasi eğilimleri arasında temel bir ayrılık olmayan bu iki liderin kişisel ihtilaflarından kaynaklanan problemlere sahne olmuştur. Cumhurbaşkanı Özal anayasal yetkilerini kullanmak suretiyle, Demirel Başbakanlığındaki hükümetin çeşitli işlemlerini engelleyen bir tutum içine girmiş, bu tutum da 25.06.1992 tarih ve 3825 sayılı by-pass Kanunu'nun yayınlanmasıyla sonuçlanmıştır. Cumhurbaşkanının anayasal yetkilerini, hükümetin izleyeceği politikaları engelleyecek biçimde kullanmasını önlemeyi amaçlayan bu kanunun çeşitli hükümleri Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiştir (Yazıcı, 2009:247-248).

Gerek Anayasa gerekse kanunlar tarafından Cumhurbaşkanına geniş yetkiler tanınması, onun tarafsızlığı ile bağdaşmamaktadır. Çünkü çağdaş demokrasilerde halktan yetki almanın tek bir yolu vardır; o da siyasal partiler vasıtasıyla halkın karşısına çıkmaktır. Anayasa tarafından tarafsız bir makam olarak düzenlenmiş bir makamın geniş yetkilerle donatılmış olması çelişki olarak değerlendirilebilir (Tunç vd., 2009:157).

Parlamenter hükümet sisteminin gelişim seyri incelendiğinde devlet başkanının yetkilerinin gitgide zayıfladığı söylenebilir (Atar'dan akt. Tunç vd., 2009:167). Zaten günümüz parlamenter hükümet sistemlerinin neredeyse hepsinde Devlet Başkanının

yetkilerinin son derece sınırlandırıldığı ve sembolik olmaktan öte bir anlam taşımadığı görülmektedir (Jonston'dan akt. Tunç vd., 2009:167).

Dolayısıyla 1982 Anayasası'nın, güçlü yetkilerle donatılmış bir cumhurbaşkanlığı ile parlamenterizmin temel unsurlarının yer aldığı melez bir hükümet sistemini benimsemiş olması, uygulamada ciddi sorunlar yaratmıştır. Bu sorunlardan en önemlisi, güçlü yetkileri haiz cumhurbaşkanlarının, kendileriyle farklı eğilimdeki bir parlamento çoğunluğu ile karşı karşıya olduklarında, anayasal yetkilerini yasama ve yürütme sürecini kilitleyecek biçimde kullanmış olmalarıdır.

Bu durum ise hükümetleri, seçmenlerine vaat ettikleri politikaları izleyemez hale getirerek, temsili demokrasinin önemli ölçüde aşınması sonucunu yaratmıştır. Üstelik bu tablo, kamu hukukunun temel bir prensibi olan yetkide ve sorumlulukta paralellik kuralıyla da bağdaşmamaktadır. Bu kural, yetkili olanın sorumlu, sorumsuz olanın ise yetkisiz olması gerektiği anlamına gelmektedir. Nitekim klasik parlamenter sistem, cumhurbaşkanının yetkisizliğini ve sorumsuzluğunu, yürütme fonksiyonunun yerine getirilmesinde asıl yetkinin bakanlar kurulunda olmasını, bakanlar kurulunun ise bu yetkilerden dolayı parlamento ve topluma karşı sorumlu kılınabilmesini gerektirmektedir (Erdoğan ve Yazıcı, 2011:14).

Yine Erdoğan ve Yazıcı (2011:19-20) da 1982 Anayasası'nın yarattığı sistemde, parlamenter geleneğin etkisiyle cumhurbaşkanının sorumsuzluğu hükmüne yer verildiğini, ancak cumhurbaşkanlığına parlamenterizmin özünü bağdaşmayan güçlü yetkiler sunulduğunu vurgular. Böylece, sorumsuz olanın yetkili olduğu, sorumlu olanın ise yetki kullanmadığı, dünyada örneği olmayan melez bir hükümet sistemi doğmuştur.

Erdoğan ve Yazıcı'ya göre 2007 yılındaki halkoylamasında cumhurbaşkanının halk tarafından seçimi usulünün benimsenmesiyle, bu melez yapı daha da güçlenmiştir. Bundan böyle, cumhurbaşkanıyla, hükümet ve parlamento çoğunluğu arasında görüş ayrılıkları ortaya çıktığında, cumhurbaşkanı halk tarafından seçilmenin manevi rolünün de etkisiyle, anayasal yetkilerini sonuna kadar kullanmakta tereddüt göstermeyecek, böylece evvelce de ortaya çıkmış olan devlet hayatının kilitlenmesi sorunu daha da vahim boyutlara ulaşabilecektir.

Ayrıca Cumhurbaşkanının tek başına yapabileceği işlemler ile resen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine yargıya başvurulamaması, Cumhurbaşkanının kimi işlemlerinin yargı denetimi dışında kalması sonucunu doğurur. Başka bir deyişle, Cumhurbaşkanının kimi işlemlerinin denetlenememesi yargı denetimi dışında kalan bir alan oluşturur. Bu durum, Cumhuriyetin hukuk devleti niteliğiyle bağdaşmaz (Aliefendioğlu, 333). Bu çerçevede sistemi kitleme imkânının yanısıra bazı işlemlerin yargı denetimi dışında kalması da ayrı bir sorun teşkil etmektedir.

3. YENİ ANAYASA'DA CUMHURBAŞKANI'NIN KONUMU VE DEĞİŞİKLİK ÖNERİLERİ

3.1. Yeni Anayasa'da Cumhurbaşkanı'nın Konumu

Artık parlamenter hükümet sisteminde devlet başkanının görev ve yetkilerinin temsil, gözetme, uyarı, hakemlik fonksiyonunu yerine getirme yanında yasama ve yürütme işlemlerini tevsik etmekten ibaret olduğu kabul edilmektedir. Bu görev ve yetkilerinin de hukuki açıdan değerlendirildiğinde icrai nitelik taşımadığı, dolayısıyla çok fazla önemi olmadığı kabul edilmektedir. Ancak, belirtmek gerekir ki Cumhurbaşkanı'nın sahip olduğu bu görev ve yetkileri kamuoyu üzerinde uyandıracak etki nispetinde, hukuki olmasa bile siyasi ve sosyal açıdan büyük öneme sahiptirler (Gözler'den akt. Tunç vd., 2009:167).

12 Eylül darbesi öncesinde Cumhurbaşkanlığı seçiminde yaşanan kriz vb. tecrübelerin neticesi olarak TBMM, Mayıs 2007'de cumhurbaşkanı seçme yetkisini halka tanıyan bir anayasa değişikliğini kabul etmiştir. Bu değişiklik, cumhurbaşkanı seçimi sürecinin kriz yaratma potansiyeli kesin olarak ortadan kaldırılmıştır. Dolayısıyla halka sunulan demokratik bir yetkinin geri alınması, seçmenler üzerinde menfi bir etki oluşturacağı düşüncesinden hareketle, bu usulün muhafazasının gerektiği düşünülmektedir.

Üstelik cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçimi yönteminin bu çalışmada benimsenen yetkisiz cumhurbaşkanlığı modeliyle herhangi bir çelişki oluşturmadığını da belirtmek gerekir. Gerçekten; Avusturya, Finlandiya, İrlanda ve İzlanda'da cumhurbaşkanlarına sadece sembolik yetkilerin tanındığı klasik parlamenter sistem benimsendiği halde, cumhurbaşkanı seçme yetkisi halka tanınmaktadır. Şu halde, sembolik yetkileri haiz bir cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesinde, bazı çevrelerin iddia ettiği gibi, herhangi bir tutarsızlık mevcut değildir (Erdoğan ve Yazıcı, 2011:20).

Buran (2012:9) Cumhurbaşkanlarının yetkilerinin her ne kadar ülkeden ülkeye ve aynı ülkede dönemden-döneme farklılık gösterse de; meşruti monarşili parlamenter sistemlerdeki seçilmemiş devlet başkanlarından genellikle biraz daha geniş olduklarının gözlemlendiğini belirtir. Buran'a göre demokrasi anlayışı açısından bakıldığında; meşruti monarşi ile yönetilen ülkelerde zayıf devlet başkanlığı makamını anlamak mümkündür. Hatta bu durum gereklidir de. Ancak Buran parlamentonun seçimine konu olduğu sistemlerde devlet başkanlarının yetkilerinin aynı derecede sınırlı olmasının demokratik açıdan bir gereklilik olarak değil, bir tercih olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade eder. Ancak ülkemizde 12 Eylül sonrası Cumhurbaşkanı ile Hükümetin başı Başbakan arasından yaşanan sorunlu dönemler ve sistemin krize gördüğü hesaba katıldığında aslında Türkiye'de Cumhurbaşkanı'nın yetkilerinin azaltılmasının bir tercihten öte bir gereklilik olduğu düşünülmektedir.

Dolayısıyla yeni Anayasa'da Cumhurbaşkanı'nın yetkileri parlamenter sistemlerde olduğu gibi azaltılmalı ve bu yetkiler sorumluluğun sahibi olan bakanlar kuruluna devredilmelidir. Bu durumda Cumhurbaşkanı sadece devletin başı sıfatıyla bazı sembolik yetkilere sahip olmalıdır. Cumhurbaşkanı'nın temsil görevi ve bu göreve karşılık gelen açılış konuşmaları yapmak, belli kurullara başkanlık etmek, hükümetin kurulması görevi vermek gibi sembolik yetkilerin muhafaza edilmesi gerekir. Bununla birlikte yürütmenin doğrudan

görev alanına giren ve yürütmenin işleyişinin gereği olan atama gibi konularda bakanlar kurulunun yetkilendirilmesi gerekir (Bilir, 2012).

3.2. Yeni Anayasa’da Değişiklik Önerileri

Yukarıda sayılan tüm bu düşünceler ışığında yeni Anayasa’da Cumhurbaşkanı’nın yetkileri aşağıdaki şekilde düzenlenebilir. Bazı kısımların üstleri çizilerek Cumhurbaşkanının yetkilerinin azaltılması gereğinden hareket edilmiştir. Bazı kısımlarda çıkarılan hükümler için altında değişiklik önerisinin gerekçesi de eklenmiştir:

“İKİNCİ BÖLÜM Yürütme

I. Cumhurbaşkanı

A. Nitelikleri ve tarafsızlığı

MADDE 101- (Değişik: 21/10/2007-5678/4 md.)

Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilir.

Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.

Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasî partiler ortak aday gösterebilir.

Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.

Değişiklik Önerisi: Bu kısma Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası’ndaki aşağıda metin ilave edilebilir:

“Cumhurbaşkanı, hiçbir ücretli görevi, sanat veya mesleği icra edemez ve kâr gayesi güden bir işletmenin ne yönetimine ne de denetim kuruluna katılamaz.”

B. Seçimi

MADDE 102- (Değişik: 21/10/2007-5678/5 md.)

Cumhurbaşkanı seçimi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden altmış gün içinde tamamlanır.

Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı göreve başlayınca kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanının görevi devam eder.

Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin usûl ve esaslar kanunla düzenlenir.

C. Andiçmesi

MADDE 103- Cumhurbaşkanı, görevine başlarken Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde aşağıdaki şekilde andiçer:

~~“Cumhurbaşkanı sıfatıyla, Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma, Anayasaya, hukukun üstünlüğüne, demokrasiye, Atatürk ilke ve inkılablarına ve lâik Cumhuriyet ilkesine bağlı kalacağıma, milletin huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerinden yararlanması ülküsünden ayrılmayacağıma, Türkiye Cumhuriyetinin şan ve şerefini korumak, yüceltmek ve üzerime aldığım görevi tarafsızlıkla yerine getirmek için bütün gücümle çalışacağıma Büyük Türk Milleti ve tarih huzurunda, namusum ve şerefim üzerine andiçerim.”~~

DEĞİŞİKLİK ÖNERİSİ: Yukarıdaki andın tamamen değiştirilmesi önerilmekte ve yeni and olarak Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası’ndaki Cumhurbaşkanı andı küçük değişikliklerle önerilmektedir:

““Gücümü Türkiye ulusunun mutluluğuna adayacağıma, onun refahını arttıracığıma, ona gelebilecek zararları önleyeceğime, Anayasaya ve yasalara saygı gösterip, onları savunacağıma, yükümlülüklerimi titizlikle yerine getireceğime ve herkese karşı adaletli davranacağıma and içerim.

Allah yardımcım olsun!”

Yemin, dini bir ifade kullanmaksızın da yapılabilir.”

D. Görev ve Yetkileri

MADDE 104 - Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir.

Bu amaçlarla Anayasanın ilgili maddelerinde gösterilen şartlara uyarak yapacağı görev ve kullanacağı yetkiler şunlardır:

a) Yasama ile ilgili olanlar:

Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapmak,

~~Türkiye Büyük Millet Meclisini gerektiğinde toplantıya çağırarak,~~

~~Kanunları yayımlamak,~~

~~Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri göndermek,~~

~~Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunmak,~~

~~Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğüne, tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesi ile Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmak,~~

~~Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar vermek,~~

b) Yürütme alanına ilişkin olanlar:

~~Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek,~~

Başbakanın teklifi üzerine bakanları atamak ve görevlerine son vermek,
~~Gerekli gördüğü hallerde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek veya Bakanlar Kurulunu başkanlığı altında toplantıya çağırmak,~~

Yabancı devletlere Türk Devletinin temsilcilerini göndermek, Türkiye Cumhuriyetine gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek,

Milletlerarası andlaşmaları onaylamak ve yayımlamak,

Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil etmek,

Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar vermek,

Genelkurmay Başkanını atamak,

Millî Güvenlik Kurulunu toplantıya çağırmak,

Millî Güvenlik Kuruluna Başkanlık etmek,

~~Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilân etmek ve kanun hükmünde kararname çıkarmak,~~

Kararnameleri imzalamak,

Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak,

~~Devlet Denetleme Kurulunun üyelerini ve Başkanını atamak,~~

~~Devlet Denetleme Kuruluna inceleme, araştırma ve denetleme yaptırtmak,~~

Yükseköğretim Kurulu üyelerini seçmek,

Üniversite rektörlerini seçmek,

c) Yargı ile ilgili olanlar:

Anayasa Mahkemesi üyelerini, Danıştay üyelerinin dörtte birini, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcivekilini, Askerî Yargıtay üyelerini, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi üyelerini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerini seçmek.

Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.

E. Sorumluluk ve Sorumsuzluk Hali

MADDE 105- Cumhurbaşkanının, Anayasa ve diğer kanunlarda Başbakan ve ilgili bakanın imzalarına gerek olmaksızın tek başına yapabileceği belirtilen işlemleri dışındaki bütün kararları, Başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanır; bu kararlardan Başbakan ve ilgili bakan sorumludur.

Cumhurbaşkanının resen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine Anayasa Mahkemesi dahil, yargı mercilerine başvurulamaz.

Cumhurbaşkanı, vatana ihanetten dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi üzerine, üye tamsayısının en az dörtte üçünün vereceği kararla suçlandırılır.

F. Cumhurbaşkanına Vekillik Etme

MADDE 106- Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, görevine dönmesine kadar, ölüm, çekilme veya başka bir sebeple Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması halinde de yenisi seçilinceye kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Cumhurbaşkanlığına vekillik eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.

G. Cumhurbaşkanı Genel Sekreterliği

MADDE 107- Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin kuruluşu, teşkilat ve çalışma esasları, personel atama işlemleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenir.

H. Devlet Denetleme Kurulu

~~**MADDE 108-** İdarenin hukuka uygunluğunun, düzenli ve verimli şekilde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla, Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan Devlet Denetleme Kurulu, Cumhurbaşkanının isteği üzerine, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında ve sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluşta, kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşlarında, her düzeydeki işçi ve işveren meslek kuruluşlarında, kamuya yararlı derneklerle vakıflarda, her türlü inceleme, araştırma ve denetlemeleri yapar.~~

~~Silahlı Kuvvetler ve yargı organları, Devlet Denetleme Kurulunun görev alanı dışındadır.~~

~~Devlet Denetleme Kurulunun üyeleri ve üyeleri içinden Başkanı, kanunda belirlenen nitelikteki kişiler arasından, Cumhurbaşkanınca atanır.~~

~~Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri, kanunla düzenlenir.”~~

DEĞİŞİKLİK ÖNERİSİ: Ombudsmanlık kurumunun ülkemizde oluşturulması TBMM tarafından seçimlerinin de yapılması sonrasında artık Devlet Denetleme Kurulu'na pek ihtiyaç kalmamıştır. Zaten bu kurumun yaptığı denetimin de yaptırım gücü bulunmamaktadır. Dolayısıyla gerçek anlamda somut bir yaptırım gücü olmayan bir kurumun devlet bütçesine gereksiz yük olacağı düşüncesinden hareketle bu Kurulun kaldırılması önerilmektedir.

4. SONUÇ

Gündemdeki son tartışmalar göstermiştir ki, aynı partiden gelen, aynı dünya görüşüne sahip bir cumhurbaşkanı ve başbakan arasında dahi çift başlılık krizi yaşanabilmektedir. Çünkü krizi aslında bizatihi 1982 Anayasası ile getirilen hükümet sistemi tasarımı üretmektedir. 2007 yılında halkoylaması ile kabul edilen anayasa değişikliği gereği 2014'te cumhurbaşkanı halk tarafından seçilecektir. Arkasına seçmenlerin en az yarısından bir fazlasının desteğini alan bir cumhurbaşkanı ile örneğin % 30 veya % 40'lık bir seçmen desteğiyle parlamentoya girip hükümet kuran bir başbakan arasında benzer gerilimlerin çok daha ağır siyasal krizlere dönüşme olasılığı olduğuna da işaret etmemiz gerekir (Gönenç, 2012).

Buran (2012:23) cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi durumunda yetki artışına gidilmesi üzerinde bile durulabileceğini, yetki ve bu arada etkinlik artışının özellikle zayıf hükümetler dönemlerinde karşılaşılabilecek ekonomik, sosyal, siyasal ve uluslararası kriz dönemlerinin daha kolay aşılmasına katkı sağlayabileceğini vurgular.

Aslında her ne kadar bu düşüncede doğruluk payı olsa da böyle bir yetki artışı gündeme geldiğinde sorulması gereken soru gidişatın Türkiye'yi Fransa'daki gibi yarı-başkanlık sistemine doğru götürmesinin istenip istenmediğidir. Ancak bunun ne kadar

istendiği veya faydalı olacağı tartışmalıdır. Ayrıca görünen şudur ki ülkemizde bu tür sistem tartışmalarının birden kesileceğini beklemek de ihtimal dâhilinde değildir. Zira her tercih edilen sistemin kendine göre artıları ve eksileri olabilecektir.

Toparlayacak olursak klasik parlamenter sistemde yetki ve sorumluluğun paralelliği ilkesine uygun olarak Cumhurbaşkanı'nın yetkilerinde azaltmaya gidilmeli; tamamen Bakanlar Kurulu'nun daha ön plana çıktığı bir sistemin Türkiye için daha uygun olacağı değerlendirilmektedir. Böylece aslında sembolik yetkilere sahip olması gereken Cumhurbaşkanı'nın da sistemi kilitleme imkânı kalmayacaktır.

KAYNAKÇA

ALİEFENDİOĞLU, Yılmaz, “1982 Anayasası’nda Cumhurbaşkanının Yürütme İçerisindeki Yeri, Seçimi Ve Sorumsuzluğu, Yasama Dokunulmazlığı”, http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2011-94-712.pdf (Erişim tarihi: 22.11.2012).

BİLİR, Faruk (2012), “Yeni Anayasada Yasama Yürütme İlişkileri”, <http://www.ankarastrateji.org/yazar/doc-dr-faruk-bilir/yeni-anayasada-yasama-yurutme-iliskileri/> (Erişim tarihi: 22.11.2012).

BURAN, Hasan (2012), “Devlet başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı ve Türkiye’de Cumhurbaşkanlarının Halk Tarafından Seçilmesinden Sonraki Dönemde Siyasal Sistemin İşleyişindeki Yerleri Konusunda Bazı Senaryolar”, Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi II e-kitap, <http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/1427/file/Hasanburan.pdf> (Erişim tarihi: 26.11.2012).

ERDOĞAN, MUSTAFA; Serap YAZICI (2011), “Türkiye’nin Yeni Anayasasına Doğru”, TESEV Anayasa Komisyonu Raporu, <http://www.tesev.org.tr/Upload/Publication/4127eda8-39ef-4d70-a100-7ee577d12434/Turkiyenin%20Yeni%20Anayasasına%20Dogru.pdf> (Erişim tarihi: 22.11.2012).

GÖNENÇ, Levent (2012), “Çözüm başkanlık sistemine geçmek midir?”, <http://www.tepav.org.tr/tr/kose-yazisi-tepav/s/3586> (Erişim tarihi: 22.11.2012).

ÖZBUDUN, Ergun (2000), Türk Anayasa Hukuku, Ankara: Yetkin Yayınları, 6. baskı.

TUNÇ, Hasan; Faruk Bilir, Bülent Yavuz (2009), Türk Anayasa Hukuku, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

YAZICI, Serap (2009), Demokratikleşme Sürecinde Türkiye, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı.